

BENEDEK SZABOLCS

Delej*

Sára fölébredt. Egy darabig a szakadozott, foszlott baldachin komor, fekete körvonalaival nézte, majd oldalra fordult, és a redőny résein átszűrődő fényben megpróbálta leolvasni az ágy melletti éjjeliszekrényen ketyegő ébresztőóráról az időt. A szobában általában oly módon változtak a fényviszonyok, hogy vagy sötét volt, vagy félhomály. Csupán reggel és kora este húzták föl néhány percre a redőnyt, és hajtották ki az ablaktáblákat. Ez a néhány lépésnyi, kicsiny, földszinti helyiség, amelyet Sárának rendeltek, befelé, az udvar irányába esett, ajtaja és ablaka egyaránt a gangra nyílt, és igazából nem is számított, hogy le van-e engedve avagy föl van-e húzva a redőny, a napfény mindenképpen elkerülte a háznak eme szegletét.

Sára most már egész jól bírt aludni. Nem tépelődött, nem őrlődött, nem gondolt semmire. Amikor a ház végre elnéptelenedett és az utolsó léptek is elhaltak a keskeny és az épület többi részéhez mérten meglepően dísztelen folyosón, Sára becsukta a szemeit, s néhány pillanattal később már aludt is. Hogy álmodott-e, arra soha nem emlékezett, ám muszáj volt gyorsan elaludnia, hiszen Fruzsi néni éppen csak megvárta, hogy a reggel valamelyest áttolódjon a délelőttbe, utána végigjárta a szobákat, s mindenkit fölvert. A ház délben nyitott, igaz, délután még nem az esti fényében üzemelt, de ha vendég érkezett, azt fogadni kellett.

Egyelőre nem hallatszottak Fruzsi néni kemény, katonás léptei. Sárának volt még néhány percre arra, hogy fölhajtsa a nehéz szagú, száraz, kérges foltokkal borított takarót, megigazítsa az elnyútt vánkost, levegye az éjszakai hálóruhát, és törülközőt csavarjon maga köré. A folyosó végén volt a fürdőszoba. Az arcot és a felsőtestet meg lehetett a lavórban lévő enyhén állott vízben mosni, ahhoz azonban, hogy teljesen megtisztulva, illatosan várják a vendégeket, be kellett menniük a fürdőbe is. Sára szeretett odabent lenni. Ha rajta múlt volna, sokkal több időt töltött volna a csobogó, forró víz alatt. Bár nem beszéltek róla, bizonyára így volt a többi lány is ezzel. Jólesett a nehéz és rossz ízelet hagyó éjszaka után megfürdeni, megtisztulni, kimosni, vagy legalábbis megkísérelni megszabadulni attól, amitől úgysem lehetett.

Sára letolta magáról a takarót. Föül, az ágy szélére fordult, és lecsúsztatva aprócska talpait a döngölt, csizmafoltos padlóra. A házban egyelőre teljes csönd honolt. Gyanútlanul akár azt is lehetett volna gondolni, hogy még éjszaka van, s mindenki békésen alszik, de hát nappal volt, erről árulkodtak a redőny világos rései, valamint az éjjeliszekrényen lévő óra is. Odakünn már pezseg minden: az üzletek

* Részlet *Az ördög Budapesten* című regényből.

ajtaja tárva-nyitva, emberek sietnek egyik irányból a másikba, a házmesterek harmadjára seprik föl a járdát, a Váci körút felől fiákerek zörgése hallik, s a magasból, az Andrásy út irányából kicsit bekéredzkedik a napfény, hogy ha egy kis sávban is, de átmenetileg kiszínezza a vaskos házak közé rejtőző szűk Ó utcát.

Aztán a következő pillanatban föltárult a nehéz tölgyfaajtó, és világosság vágódott be a szobába a gangról. A küszöbön Fruzsi néni állt teljes valójában: kövéren, nagyokat szuszogva, egyelőre a szokásos esti smink, öltözék és protokollmosoly nélkül.

Sára összeresztette. Nem hallotta Fruzsi néni közeledtét. Ezek szerint elbóbiskolt volna? Az előző pillanatban még tökéletes volt a félhomály és a némaság, most viszont, ha nem is fényárban úszik a kamrája, de már élesen látszanak a kontúrok, meg lehet különbözni egymástól a tárgyakat, még úgy is, hogy a befelé igyekvő gyöngye fény útját jócskán elállja Fruzsi néni termetes alakja.

A szülőotthon előtt találkozott először vele. Már akkor meghökkent a nem mindennapi méreteken, bár először azt hitte, hogy a vastag prémkabát teszi. Fruzsi néni úgy állt a metsző, süvítő februári szélben, akár valami kőszobor: megingathatatlanul és megrendíthetetlenül. S mintha éppen Sárát várta volna. Amint a lány megjelent a kapuban, Fruzsi néni elindult feléje. Átvágott az utcán, az se zavarta különösebben, hogy alig tett néhány lépést, csikorgó kerekekkel, centiméterekkel tőle fékezett le egy automobil. A vezetője nem is mert háborogni, csupán pislogott a vaskos pilótaszemüveg mögül – nyilván örült, hogy járgánya megúsza az ekkora tereptárggyal való veszélyes ütközést.

– Milyen bájos gyermek – jelentette ki köszönés gyanánt Fruzsi néni, anélkül, hogy egy pillantást vetett volna a Sára karjain heverő, összegöndörített takaróra. – Kisfiú vagy kislány?

– Kisfiú – válaszolta habozva Sára, mintha maga se tudná pontosan.

– Mi a neve?

Sára gyanakodva nézte a festett, pufók arcot, a zsírpárnák fedezékéből kikandikáló, élénken csillogó szemeket, és nem igazán értette, miért csilingelnek a fejében azok a kis csengettyűk, amelyek veszélyre szoktatták figyelmeztetni. Hetek, vagy talán hónapok óta ezek voltak az első, egyenest hozzája intézett emberi szavak, ám nem érezte őszintének őket. Később, amikor újra meg újra fölidézte első találkozásuk körülményeit, és föltette magának a kérdést, hogy mit kellett volna, avagy tudott-e volna bármit is másként csinálni, minduntalan megbizonyosodott arról, hogy hallgatnia kellett volna azokra a csengettyűkre. Föltéve, ha szóltak egyáltalán, és nem utólag képzelte őket oda.

– Bálint.

– Ó! Hát milyen szép neve van!

Sára egyáltalán nem találta szépnek. Amikor a komor arcú, folyton ingerült bába a névről tudakolta, rádöbbsent, hogy ezzel egyáltalán nem foglalkozott. Nem is tudott hirtelenjében mit felelni. Végül a bába nevezte el a kisfiút Bálintnak, mivel a születése erre a napra esett.

– Hát magát hogy hívják, angyalom?

Megmondja? Sára végül úgy volt vele, miért ne mondja meg. Szépen, illendően bemutatkozott. Úgy, ahogyan azt házaknál, az első vizitélésakor szokott. Nem mint ha olyan sok lett volna. A harmadik gazdája penderítette ki.

- Én pedig a Fruzsi néni vagyok. Már ne haragudj, lelkecském, hogy így megszólítottalak, de amint megláttam ezt a bájos látványt, ezt a szép anyát ezzel a gyönyörű gyermekkel, azt gondoltam, muszáj őket közelebről is megnéznem.

Sárának föl se tűnt, hogy Fruzsi néni magázásból átváltott tegezésbe. Magától értetődő volt.

- Gondolom, az édesapa is nagyon örül a csöppségnek. Hát hol késlekedik? Már itt kellene lennie.

Fruzsi néni teátrális mozdulatokkal körbefordította a fejét. Sára lehorgasztotta a fejét, és a vékony, máris átázott cipőit bámulta. Nyilván Fruzsi néni is nagyon jól tudta, hogy se konflison, se automobillal, se gyalog nem fog megérkezni az édesapa. Akárhogy is alakultak később a dolgok, Sára azért hálás volt Fruzsi néninek, hogy annak kiléte felől soha nem érdeklődött. Ő se akart többé gondolni reá. Végére is majdhogynem lényegtelen.

- Értem - Fruzsi néni bölintott, és szemében mintha tényleg szomorúság tükröződött volna. - Ne ess kétségbe, kislányom! Nem vagy egyedül. Hidd el, hogy nem egy ilyen esettel találkoztam már. Gyere, igyunk meg egy kávé, és beszéljünk egy kicsit.

Fruzsi néninek nem lehet ellenállni. Fruzsi néninek deleje van. Soha nem kérdez senkit a szándékai felől, az ő számára ismeretlen az a szó, hogy „akarod-e”, „szerefnéd-e”. Egyszerűen megmondja, mi legyen. Sára észbe se kapott, máris ott lépdelt Fruzsi néni mellett, vagyis inkább mögött, és az ellen se emelt még gondolatban sem kifogást, hogy a kis Bálintot Fruzsi néni vigye, nehogy a gyöngékedő édesanyát megviselje a teher.

Az utcasarkon túl volt egy szegényes kávékimérés. A tulajdonoson kívül senki nem tartózkodott benne, az éjszakai dohányfüst azonban még ott keringett az asztalok fölött. Fruzsi néni határozottan, otthonos léptekkel betrappolt, és leült az egyik kör alakú asztalka mellé. Bálint nyöszörögni kezdett, mire Fruzsi néni ringatni kezdte. Avatatlan szemlélő könnyen ráfoghatta volna, hogy rázza a kisdedet, de ennek a végeredmény szempontjából különösebb jelentősége nincsen, a gyermek ugyanis néhány pillanattal később ismét - legalábbis úgy tűnt - békésen aludt. Fruzsi néni diadalmasan nézett a mellette toporgó Sárára, majd biccentett, hogy amaz is foglaljon helyet.

A tulajdonos előjött a pult mögül, és odament hozzájuk. Csavart egyet-egyet bajszának mind a két végén, beletörölte a kezeit a koszos kötényébe, és azt kérdezte:

- A szokásosat, nagysád?

Fruzsi néni a zavar legkisebb jele nélkül bölintott:

- A szokásosat. Kettőt.

Hetekkel később, amikor Sára elkezdte átgondolni az ezen a februári napon történeteket, eszébe jutott, hogy ez volt a következő jel, amely miatt megint gyanakodhatott volna. S persze utána jött az összes többi következő. Neki azonban a legkisebb gondja is nagyobb volt annál, minthogy az ilyesmikre fölfigyeljen.

A „szokásos” habos kávé jelentett. Sára már jól ismerte a külleméről és az illatról. Többször kísérletezett vele, s tulajdonképpen elmondhatta magáról, hogy tud habos kávé készíteni. Persze nem olyat, amelyet a kávéházakban és a kimérésekben csinálnak a modern gépeken, de egyik gazdája se panaszkodott emiatt. Ízlelni viszont ezen a délelőttön ízlelte először. Kétségkívül finom volt. Túlságosan is fi-

nom, olyannyira, hogy nem is merete mindet meginni. Pedig nagyon jólesett a szü-
lőotthoni kegyelemkoszt után.

Fruzsni néni egy szót sem szólt addig, amíg a nagybajuszú tulajdonos – egyben
főpincér – ki nem hozta a két gőzölgő csészét, és Sára bele nem nyalt legalább a
habba. A gyerekekkel volt elfoglalva. Néha megringatta – ezúttal kisebb mozdulatok-
kal –, néha dudorászott neki, máskor pedig csupán gyönyörködött benne. Aztán
egyszer csak Sárahoz fordult.

– Mi lesz övele? – A kérdésben egyszerre volt számonkérés és aggodalom.

Sára a kézfejjével gyorsan letörölte a szája széléről a tejhabot.

Ezen természetesen már ő is rengeteget gondolkodott. Egy ideig legalábbis.
Majd miután semmi értelmes és kivitelezhető megoldás nem jutott az eszébe, letett
arról, hogy töprengjen rajta. Csak lesz valahogy. Ha más nem, a hozzá hasonlókat
mindig várja a Margit híd és az alatta örvénylő jeges Duna. Csecsemővel a nyakán
nemigen vállalhat úri házaknál munkát. Odahaza, a falujában se fogadták volna
szívesen. Talán beállhatott volna egy gyárba munkásnak, de az elemi iskolán kívül
semmilyen képzést nem szerzett, ráadásul túl gyöngye és vézna volt az efféléhez.
Nem beszélve arról, hogy míg a munkaidő le nem telik (már ha letelik egyáltalán),
a gyereket nem tudta volna hová tenni.

Élt Budapesten egy rokona, akivel miután följött a székesfővárosba, Sára hébe-
hóba találkozgatott. Jólesett a meleg szó, a rokoni ölelés ebben a nagy idegenség-
ben. Csakhogy ez a férfi kezdte egyre merészebben ölelgetni, Sára ezért letett a csa-
ládi kapcsolatok ápolásáról. Mostanában viszont úgy találta, hogy ez az utolsó szál,
amibe belekapaszkodhat. Kétségtelen, hogy borsózott a háta a rokon viszont-
látásától, egyéb azonban nem jutott eszébe. Abban bízott, hogy odahaza, a felesége
jelenlétében csak nem viselkedik oly módon vele. Egyedül az jelentett némi gondot,
hogy nem tudta pontosan, hová kell mennie. Az a kis darab papír, amire az édes-
apja az ő távoli nagybácsikájának a címét róttá szálkás betűivel, már régen elveszett
valamelyik hurcolkodás során. Egyetlenegyszer járt a rokon lakásában, s emléke-
zett rá, hogy elég nehezen találta meg a szűk és teljesen egyforma utcák és épületek
között. Onnantól fogva mindig másutt találkozgattak. A bácsi nem akarta, hogy Sá-
ra többé fölmenjen hozzájuk, egyébként meg azon a címen, hogy a lánynak minél
jobban meg kell ismernie a várost, soha nem ugyanoda beszéltek meg a következő
találkát. Persze – gondolta később Sára – azért, hogy ne keltsenek mindig ugyanott
föltűnést.

Viszolygott a gondolattól is, hogy viszontlássza, de egyéb nem jutott az eszébe.
Csecsemővel a karján talán nem rúgja ki. Sára azt is eldöntötte, hogy amennyiben
az lesz ára, akkor engedni fog a rokoni noszogatásnak. Elvégre már úgyis mindegy.

Hiába tervezte ezt így el, mégse akaródzott a Fruzsni néninek elmondania. Nem
csak a Fruzsni néni miatt. Amaz hol Bálindra nézett, hol reá. S sóhajtozva, gondter-
helten megcsóválta a fejét.

Lassan, megfontoltan, ám annál nagyobb határozottsággal beszélni kezdett.
Hogy van neki egy igen közeli ismerőse, sőt tulajdonképpen barátja, aki nagyon
rövid idő alatt és a legkisebb fennakadás nélkül el tudja intézni, hogy a gyermeket
elhelyezzék az egyik otthonban, amelyet a szabadkőművesek üzemeltetnek. Ter-
mészetesen akár Sára is odaköltözhetne vele, azonban ennek Fruzsni néni semmi ér-
telmét nem látta, merthogy akkor onnét soha nem tudna kimozdulni, és onnantól

fogva folyton mások kegyelemkenyerére szorulna. Neki sokkal jobb ötlete volt ennél. Maradjon a kis Bálint abban az otthonban, Sára pedig dolgozzon őnála. Van neki egy kis szalonja, ahol folyton rengeteg teendő akad. Mindig szükség van az éfőle csinos és talpraesett leányokra.

Sára nem foglalkozott különösebben azzal, hogy Fruzsi néni mit ért szalon alatt. Ráadásul nem is volt lehetősége nemet mondani, hiszen azonnal Fruzsi néni lekőtelezettje lett. Elsőként ugye itt volt a finom habos kávé. Igaz, hogy Sára nem itta meg teljes egészében, de hát azt is ki kellett fizetni, ami a csészében maradt. Aztán a kávékimérésből Fruzsi néni átcipelte egy közeli kereskedésbe, mivel mégiscsak tarthatatlan állapot, hogy szegény lánynak, egy fiatal anyának egyetlen ruhája van. Sára ekkor arra gondolt, hogy a ruha még hagyján, ám azon a kis batyun kívül, amely az iratait és azt a néhány személyes tárgyát tartalmazta, no meg persze az egyre gyakrabban nyöszörgő Bálinton kívül végképp nincs egyebe, csupán a nagy rakás szerencsétlensége, a kilátástalansága, valamint az a halovány fénysugárral sem kecsegtető lehetőség, hogy fölkeresse a faképnél hagyott rokont, és kosztért, kvártélyért cserébe a karjaiba vesse magát.

Végső megoldásként pedig ott a Margit híd, vagy a száguldó, dübörgő vonat.

Utóbbi a legjobb volna talán Pesten kívül, mondjuk a szülőfaluja határában megcsinálni. Hogy még egyszer lássa azokat az átkozott vályogházakat. Mondjuk az édesapjának nem esne jól, ha a drága lánya pont a falu közelében vetné vonat elé magát – talán el is futna szegyenében, meg se állna Amerikáig. Az pedig továbbra is kérdés marad, hogy mi lesz a gyermekkel. Mert a feltámadó anyai ösztönök, és hát Sára alapvetően tiszta érzései még csak a gondolatát sem engedték meg annak, hogy a kisfiút netán magával rántsa a kétségbeesett halálba. Az viszont már ekkor földeregett előtte, hogy Fruzsi néni szívjósága nem valamiféle veleszületett önzetlenség eredménye. Ismerte már annyira az életet, különösen Budapestet, hogy tisztában legyen azzal, hogy az a hely a gyermekotthonban abban az esetben lesz meg, ha ő tesz érte valamit. Hogy pontosan micsodát, arról egyelőre sejtése se nagyon volt. Kérdés ellenben mindössze annyi maradt, hogy ki legyen a kettejük, de különösen a kis Bálint megmentője: Fruzsi néni, avagy apjának kéjsóvár nagybácsija valahol a Keleti pályaudvar környékén.

Ám igazándiból ez se várt már megválaszolásra. Fruzsi néni gondoskodott arról, hogy semmi kétség ne legyen a célok és a kötelezettségek felől.

A kisfiú már nem csupán nyöszörgött, hanem egyre türelmetlenebbül sírt. Fruzsi néni ráparancsolt Sárára, hogy etesse meg azt a szegény gyermeket. A lány tétován körbepillantott, hová húzódhatna, azonban a kereskedés olyan kicsiny és szűk volt, nem akadt sehol egy eldugott sarok. A kövér, kopasz férfiú, aki az üzletet birto-kolta, és a kávéshoz hasonlóan láthatóan közeli viszonyt ápolt Fruzsi néniel, nyájasan átengedte a saját székét. Sára leült, és kibuggyantotta jobb mellét. Fruzsi néni szakértő tekintettel mustrálta, és mintha bólogatott is volna egy kicsit. Aztán, hogy ne zavarják az éhes gyermeket, félrehúzódott a kövér kopasszal puszogni a bolt ellenkező végébe. Mikorra Sára végzett az etetéssel, jókora pakkot állítottak össze nemcsak női, hanem gyerekruhából. A költségeket természetesen Fruzsi néni állta.

Akárhányszor gondolt vissza erre a bizonyos első közös napra, Sárának mindannyiszor meg kellett magában állapítania, hogy Fruzsi néni tartotta a szavát. Bálintot még akkor délután elhelyezték abban az intézetben, amelyet a szabadkő-

művesek pénzeltek, és ahol Fruzsi néninek megint csak egy ismerőse dolgozott, mégpedig a jelek szerint olyan beosztásban, hogy oda tudott hatni a fölvelt személyek kilétére. Sára arra is ígéretet kapott Fruzsi nénitől, hogy a kicsit rendszeresen, lehetőség szerint hetente meglátogathatja, amit be is tartott: csütörtök délutánonként – talán azért pont akkor, hogy Fruzsi néni szándékai és elképzelései szerint az élménytől kisimultan és megnyugodva állhasson a péntek déltől kezdődő hétvégi vendégözön elé – Sára kivillamosozott (megint csak Fruzsi néni kontójára) az intézetbe, és néhány röpké óra erejéig a karjaiba vette lassan gyarapodó gyermekét. Fruzsi néni ugyanakkor azt is pedzegette, hogy örökbe kéne adni a kisiút, az intézet nem lehet végleges megoldás, és Sára, bármennyire is fájt neki, tudta, hogy Fruzsi néninek igaza van: arra esély se látszott, hogy bármikor is eljut abba az állapotba, hogy ledolgozza mindazt, amivel Fruzsi néninek tartozik, lévén, hogy a számla folyamatosan növekszik a lakhatás, az étkezés, a ruháztatás okán.

Sára azt hitte, hogy most fejmosás következik, vagy legalábbis a szokottan gunyoros számonkérés, hogy lám, a kisasszony még javában pihen, miközben vár a temérdek tennivaló: hamarosan nyit a ház, de előtte még rendbe kéne tenniük a benne lakóknak nemcsak saját magukat, hanem a szobáikat, a közös helyiségeket, a szalont és a folyosókat egyaránt... Aztán rá kellett döbbsennie, hogy ez nem a szokásos reggel. Fruzsi néni hosszú pillanatokon keresztül csak állt és állt a küszöbön, majd ingerültség és indulat nélkül azt kérdezte:

– Te jól vagy? Nincs semmi bajod?

Sára idejét se tudta, mikor kérdeztek tőle ilyet utoljára. Fruzsi néni hangjában azonban ezentúl valódi aggodalom, sőt szomorúság és némi félelem csengett.

– Igen. Jól vagyok – rebegte Sára, és egyszeriben megmagyarázhatatlan szánalmat érzett a tétova, kezeit tördelő Fruzsi néni iránt.

Fölkelt az ágyból és utánament. A szomszédos szoba ajtaja nyitva volt. Az éjjeli-szekrényen imbolygó fényvel világított egy petróleumlámpa. Fruzsi néni tanácstalanul állt a szoba közepén. Sára odalépett melléje, és fölsikoltott. Nem olyan nagyot, mert tudta, hogy ebben a házban nem szabad a kelletnél jobban hangoskodni, akkor legalábbis bizonyosan nem, amikor nincsenek vendégek. A mellkasából kiszakadó sikolyt azonban nem bírta visszatartani. Az övéhez hasonló baldachinos, foltokkal tarkított ágyon ott feküdt Ildikó, a szomszédja, a kolléganője, egyben bizalmas barátnője. Hálóingén elől vérfolt éktelenkedett, de vér volt az ágyneeműn is, és a kemény, csizmanyomokkal teli padlót is vértócsák borították.

